

3. Στοιχεία γλώσσας

Τι θα μελετήσουμε;

- ◆ Λειτουργία γλώσσας
- ◆ Ρηματικά πρόσωπα
- ◆ Εγκλίσεις
- ◆ Ύφος
- ◆ Τίτλος
- ◆ Λαϊκές- Λόγιες λέξεις
- ◆ Σημεία στίξης
- ◆ Σύνταξη
- ◆ Σύνδεση προτάσεων
- ◆ Μικροπερίοδος – Μακροπερίοδος λόγος
- ◆ Ευθύς- Πλάγιος λόγος
- ◆ Σχήματα λόγου
- ◆ Περιγραφή- Αφήγηση
- ◆ Αναφορικές προτάσεις
- ◆ Λεξιλόγιο

1. Οι λειτουργίες της γλώσσας

Οι δύο λειτουργίες της γλώσσας επιστρατεύονται από αυτόν που γράφει ένα κείμενο, για να επιτευχθεί διαφορετικό επικοινωνιακό αποτέλεσμα.

A) δηλωτική- κυριολεκτική

B) συνυποδηλωτική- μεταφορική

Σημασία

*Ταυτίζεται με τη χρήση της λέξης και αποδίδει με ακρίβεια και σαφήνεια τη σημασία της.

Πρόθεση πομπού – επικοινωνιακό αποτέλεσμα

- ✚ Ο συγγραφέας **απευθύνεται στη λογική** λειτουργία του δέκτη, αποσκοπώντας στη μετάδοση μιας πληροφορίας.
- ✚ Ενδιαφέρεται για το **περιεχόμενο του λόγου** και όχι για τον τρόπο εκφοράς του.
- ✚ Τα **νοήματα συνδέονται λογικά** μεταξύ τους.
- ✚ Λόγος αντικειμενικός.
- ✚ Η πραγματικότητα παρουσιάζεται ρεαλιστικά.
- ✚ Ύφος σοβαρό.
π.χ. Η αλληλεγγύη είναι έννοια κοινωνιολογική και αναφέρεται περισσότερο σε ομάδες ανθρώπων παρά σε μεμονωμένα άτομα.

Σημασία

Οι λέξεις δεν αποδίδονται με την **πραγματική** τους σημασία αλλά με τη μεταφορική, δηλαδή αποκτούν αλληγορική σημασία.

Πρόθεση πομπού- επικοινωνιακό αποτέλεσμα

- ✚ Ο συγγραφέας απευθύνεται στη συναισθηματική λειτουργία του δέκτη
- ✚ Ενδιαφέρεται κυρίως για τη μορφή της διατύπωσης, αποσκοπώντας στην **πρόκληση συναισθημάτων** (ευαισθητοποίηση, ανησυχία, ελπίδα) και την αισθητική συγκίνηση.
- ✚ Πολλά σχήματα λόγου, μεταφορές, εικόνες, προσωποποιήσεις.
- ✚ Σύνδεση προτάσεων συνειρμική.
- ✚ Λόγος υποκειμενικός.
- ✚ Η πραγματικότητα παρουσιάζεται πλασματικά.
- ✚ Ύφος λογοτεχνικό, γλαφυρό, ζωντανό.

π.χ. Οι ηθικές αξίες του παρελθόντος έχουν διαβρωθεί.

2. Ρηματικά πρόσωπα

Ο πομπός επιλέγει κάθε φορά διαφορετικά ρηματικά πρόσωπα ανάλογα με τον **σκοπό** για τον οποίο συνθέτει το κείμενο και το είδος του κειμένου.

α' ενικό

- ✚ Εκφράζει τον υποκειμενικό χαρακτήρα των απόψεων του πομπού.
 - ✚ Αναδεικνύει καλύτερα την προσωπικότητα του πομπού.
 - ✚ Δηλώνει προσωπικά βιώματα ή εξομολογητική διάθεση.
 - ✚ Προσδίδει ζωντάνια και αμεσότητα στον λόγο.
- Εντοπίζεται κυρίως: επιστολή, ημερολόγιο, στοχαστικό δοκίμιο, ομιλία.

β' ενικό

- ✚ Εκφράζει οικειότητα ή διάθεση επικοινωνίας / συζήτησης του πομπού με τον δέκτη.
- ✚ Δηλώνει προτρεπτικό ή συμβουλευτικό ύφος. (όταν συνδυάζονται με προστ/κή ή υποτακτική έγκλιση)
Φανερώνεται η διάθεση πειθούς με την πρόσκληση συναισθημάτων
- ✚ Προσδίδει στην επικοινωνία αμεσότητα και ζωντάνια.

α' πληθ.

- ✚ Δηλώνει την ένταξη (συμμετοχή) του πομπού σε ένα σύνολο, την προσπάθειά του να ρίξει «γέφυρες» επικοινωνίας με τον δέκτη
- ✚ Φανερώνει την καθολική αποδοχή μιας άποψης ή τη συνυπευθυνότητα.
- ✚ Καθιστά την επικοινωνία πιο ζωντανή και άμεση.
- ✚ Δημιουργεί αίσθημα οικειότητας και προσεταιρίζεται την εύνοια του δέκτη.

β' πληθ.

- ✚ Μπορεί να εκπέμπει μηνύματα ευγένειας ή συμβατικότητας
- ✚ Φανερώνει προτρεπτικό ή συμβουλευτικό ύφος (όταν συνδυάζονται με προστ/κή ή υποτακτική έγκλιση)
Φανερώνεται η διάθεση πειθούς με την πρόσκληση συναισθημάτων
- ✚ Αμεσότητα- Ζωντάνια.

γ' πρόσωπο

- ✚ Δηλώνει αντικειμενικότητα στην παρουσίαση πληροφοριών.
- ✚ Ουδέτερο και απρόσωπο ύφος.
- ✚ Προσδίδουν κύρος και καθολική ισχύ στα γραφόμενα. Ο συντάκτης αποστασιοποιείται από το πρόβλημα και το αντιμετωπίζει αντικειμενικά και αμερόληπτα.

3. Εγκλίσεις

Η επιλογή των εγκλίσεων των ρημάτων συνδέεται με την προθετικότητα του συγγραφέα
το είδος του κειμένου
το ύφος.

- **Οριστική** —————→ δηλώνει το πραγματικό, το βέβαιο
Το αεροπλάνο αποχωρεί στις 12 το μεσημέρι. (είναι κάτι σίγουρο)
- **Υποτακτική** —————→ δηλώνει το πιθανό (Ίσως να πετύχει αυτό που έχει στο μυαλό του)
Προτροπή (Ας φύγουμε καλύτερα)
Ευχή (Μακάρι να κερδίσουμε σήμερα)
Απαγόρευση (Μην μιλάς τόσο δυνατά)
- **Προστακτική** —————→ δηλώνει προσταγή, απαγόρευση, προτροπή

Σημείωση!!! Οι εγκλίσεις εκφράζουν τροπικότητες

- Επιστημική
- Δεοντική

Επιστημική τροπικότητα

Καλύπτει ένα φάσμα σημασιών που αφορά τη βεβαιότητα του ομιλητή γι αυτά που λέει.
(υπόθεση..... εκπεφρασμένη βεβαιότητα)

- ✓ Υπόθεση: να + Υποτακτική
Αν, εάν, άμα, ας + Οριστική
- ✓ Δυνατότητα: μπορεί/ ίσως + Υποτακτική
Θα + Οριστική
- ✓ Πιθανότητα: πρέπει + Υποτακτική
Θα + Οριστική
- ✓ Βεβαιότητα: οριστική, εκφράσεις/ επιρρήματα βεβαιότητας

Δεοντική τροπικότητα

Καλύπτει ένα φάσμα σημασιών που αφορά την προσδοκία πραγματοποίησης αυτών που λέει ο ομιλητής.
(απλή επιθυμία..... υποχρέωση)

- ✓ Επιθυμία: θέλω/ ελπίζω/ επιθυμώ + Υποτακτική
- ✓ Ευχή: απλή Υποτακτική
- ✓ Ας/Να/ μακάρι + Υποτακτική
- ✓ Πρόθεση: ρήματα δηλωτικά πρόθεσης (στοχεύω, προτίθεμαι, σκοπεύω, λέω να...)
- ✓ Υποχρέωση: προστακτική
Απρόσωπο ρήμα «πρέπει»
Εκφράσεις: είναι ανάγκη, είναι υποχρεωμένος

Η τροπικότητα εκφράζεται ποικιλοτρόπως:

- Επιρρήματα, Απρόσωπα ρήματα, Συνδυασμοί μορίων, Χρόνους, Εγκλίσεις, εκφράσεις

4. Ύφος

Το ύφος που επιλέγει κάθε φορά ο συντάκτης ενός κειμένου διαφοροποιείται ανάλογα με

- ☒ τον σκοπό της συγγραφής
- ☒ το επικοινωνιακό αποτέλεσμα
- ☒ το είδος του κειμένου

Τι μπορεί να με ρωτήσουν; (Πιθανές διατυπώσεις)

- ☐ Να χαρακτηρίσετε το ύφος του κειμένου επισημαίνοντας σημεία που να αποδεικνύουν την άποψή σας.
- ☐ Να χαρακτηρίσετε το ύφος του κειμένου σε σχέση με το είδος στο οποίο ανήκει.
- ☐ Να αλλάξετε το ύφος του αποσπάσματος και να αποδώσετε το περιεχόμενο με ύφος απλό και οικείο.
- ☐ Να μεταβάλλετε το ύφος στο απόσπασμα σε π.χ. επίσημο και να σχολιάσετε το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που προκύπτει.
- ☐ Ο συγγραφέας αξιοποιεί το ασύνδετο σχήμα. Πώς η επιλογή αυτή επηρεάζει το ύφος και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα;
- ☐ Στο απόσπασμα κυριαρχούν το α' πληθυντικό πρόσωπο και η παρατακτική σύνδεση. Πώς διαμορφώνουν οι γλωσσικές αυτές επιλογές το ύφος;

Τι πρέπει να ελέγξω για να αξιολογήσω το ύφος;

▪ Σύνδεση προτάσεων	▪ Ρηματικά πρόσωπα
▪ Μικροπερίοδος- μακροπερίοδος λόγος	▪ Λειτουργία γλώσσας
▪ Σχήματα λόγου	▪ Ενεργητική- παθητική σύνταξη
▪ Σημεία στίξης	▪ Λεκτικός πληθωρισμός- σπάνιες λέξεις
▪ Εγκλίσεις	▪ Επικοινωνιακός στόχος (ενημέρωση, προτροπή κ.α.)
▪ Λεξιλόγιο	
▪ Ονοματικά σύνολα/ ρηματικά σύνολα	
▪ Είδος κειμένου (άρθρο, ομιλία, δοκίμιο κ.α.)	

✓ Απλό- λιτό

- ο όχι πολλά επίθετα
- ο Απλό λεξιλόγιο
- ο Μικροπερίοδος λόγος
- ο Παρατακτική σύνδεση

✓ Οικείο

- ο Β' ενικό και α' πληθυντικό πρόσωπο
- ο Μικροπερίοδος λόγος
- ο Ευθείες ερωτήσεις, ρητορικές ερωτήσεις
- ο Ελλειπτικός λόγος (προφορικότητα)
- ο Παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα
- ο Ρηματικός λόγος

✓ Ουδέτερο

- ο γ' πρόσωπο
- ο κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας
- ο αντικειμενικότητα
- ο παθητική σύνταξη

✓ **Επίσημο- τυπικό**

- γ' πρόσωπο
- λόγιες λέξεις
- Μακροπερίοδος λόγος
- Υποτακτική σύνδεση
- Παθητική σύνταξη
- κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας
- ονοματοποίηση

✓ **Διδακτικό**

- β' πρόσωπο
- υποτακτική/ προστακτική έγκλιση
- προτρεπτικά μόρια ας/να
- ασύνδετο σχήμα

✓ **Επιστημονικό**

- Ειδικό λεξιλόγιο
- γ' πρόσωπο
- κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας
- οριστική έγκλιση
- μακροπερίοδος λόγος
- υποτακτική σύνδεση

✓ **Λογοτεχνικό**

- Σχήματα λόγου
- Ποιητική λειτουργία της γλώσσας
- Σημεία στίξης
- προσδιορισμοί

✓ **Ειρωνικό**

- Υπονοούμενα
- Ποιητική λειτουργία γλώσσας
- Υποκοριστικά
- Σημεία στίξης για σχολιασμό

✓ **Χιουμοριστικό**

- Υπαινιγμοί
- Λεξιλόγιο απλό
- Ποιητική λειτουργία της γλώσσας
- Λογοπαίγνια
- Παρομοιώσεις
- Σημεία στίξης

5. Τίτλος

A) Να φτιάξω έναν τίτλο.

Πώς; Λαμβάνω υπόψη μου

1^ο Την οπτική γωνία από την οποία θα προσεγγίσω το θέμα.

2^ο Ποια λειτουργία γλώσσας θα χρησιμοποιήσω.

■ Συγκινησιακή (ποιητική, μεταφορική)

■ Αναφορική (λογική, κυριολεκτική, δηλώτική)

3^ο Τα γραμματικά στοιχεία (παραλείπονται συχνά τα ρήματα, τα άρθρα, οι σύνδεσμοι, οι προθέσεις κ.α.)

4^ο Ποιο το είναι το ύφος.

5^ο Τα σημεία στίξης.

B) Να σχολιάσω τον τίτλο του κειμένου.

- Αν υπάρχουν **ρήματα** Απλότητα

- Αν δεν υπάρχουν ρήματα Επισημότητα (ο ονοματικός λόγος προσδίδει επισημότητα)

- Αν υπάρχουν **σχήματα λόγου** το ύφος είναι λογοτεχνικό και οικείο

- Ποια **λειτουργία της γλώσσας** κυριαρχεί;

- Αν υπάρχει **στίξη**

- Ποιο είναι το **είδος της σύνταξης**

- το **ύφος**

- **τους χρόνους των ρημάτων και τις εγκλίσεις τους** (οριστική= βεβαιότητα

υποτακτική= προσδοκία, επιθυμία)

- Ποια είναι η **σειρά των λεκτικών συνόλων**

(Προτάσσεται όποιο λεκτικό σύνολο περιέχει τον όρο στον οποίο θέλει να δώσει έμφαση ο συγγραφέας)

!!!Ολες αυτές οι παράμετροι εξετάζονται ως προς την επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου του συγγραφέα, την επικοινωνιακή, δηλαδή, λειτουργία που επιτελούν.

Ουσιαστικά, ελέγχουμε, αν ο στόχος του συγγραφέα είναι

❖ Να συγκινήσει

❖ Να ενημερώσει

❖ Να προβληματίσει

❖ Να πείσει για την ορθότητα μιας άποψης

*Να σχολιάσετε τον τίτλο του άρθρου: Το βιβλίο ποτέ δεν πεθαίνει (!)

6. Λόγιες, Λαϊκές λέξεις

Λόγιες λέξεις....

- ➡ Αξιοποιούνται από τον συντάκτη ενός κειμένου, για να προσδώσει επισημότητα και κύρος στα λεγόμενά του και να καταστήσει το ύφος σοβαρό και επίσημο.
- ➡ Αποδίδονται σύνθετα νοήματα
- ➡ Προσεγγίζεται αντικειμενικά ένα θέμα
- ➡ Σε αποδεικτικά δοκίμια, επιστημονικά κείμενα

Λαϊκές λέξεις.... γίνονται τα νοήματα πιο εύληπτα, αφού το ύφος είναι οικείο και άμεσο.

Όταν συνυπάρχουν λόγιες και λαϊκές λέξεις;

Το ύφος είναι μεικτό, καθώς σε κάποια σημεία είναι σοβαρό, ενώ σε κάποια άλλα καθημερινό και οικείο. Αυτή η επιλογή σχετίζεται με τον επικοινωνιακό στόχο του συγγραφέα, αφού με τη χρήση του λόγιου λεξιλογίου αποτυπώνονται με σαφήνεια και επισημότητα οι απόψεις του συγγραφέα. Παράλληλα με τις λαϊκές λέξεις επιτυγχάνεται αμεσότητα στην επικοινωνία του πομπού με τον αποδέκτη.

7. Τα σημεία στίξης

Εισαγωγικά

1. Όταν ο πομπός επιδιώκει να **παραθέτει αυτούσια τα λόγια κάποιου άλλου** σε ευθύ λόγο.
Παράδειγμα: «Ήρθε η ώρα», είπε η καθηγήτρια.
2. Όταν αναφέρεται ο **τίτλος** ενός καλλιτεχνικού έργου, βιβλίου κ.α
Παράδειγμα: Ο Σοπενχάουερ γράφει στο «Η τέχνη του να έχεις πάντα δίκιο» αναφέρει...
3. Όταν αναφέρεται ένας **ειδικός επιστημονικός όρος**.
Παράδειγμα: Οι ψυχολόγοι ονομάζουν αυτό το φαινόμενο «πληροφοριακή σύγχυση».
4. Όταν ο πομπός χρησιμοποιεί μια λέξη με **μεταφορική σημασία**.
Παράδειγμα: «Καντός» ο Μάιος για τις πολιτικές εξελίξεις.
5. Όταν ο πομπός επιθυμεί να δηλώσει **ειρωνεία**.
Παράδειγμα: Η παραίτηση της κυβέρνησης θα είναι η μεγαλύτερη «προσφορά» της στον τόπο.
6. Όταν ο πομπός επιθυμεί να εκφράσει **αποστασιοποίηση** ή και την **αμφισβήτησή** του για αυτά που γράφονται.
Παράδειγμα: Ο «καλός» μαθητής, από τη μία, θεωρείται ότι είναι συνεπής, παρακολουθεί τα μαθήματά του, είναι έξυπνος, έχει αίσθηση του καθήκοντος. Από την άλλη, ο «κακός» μαθητής είναι αδιάφορος.

Ερωτηματικό

* Λειτουργεί ως μηχανισμός συνοχής κατά τη μετάβαση από μια ιδέα σε άλλη

1. **Απορία** του πομπού
Παράδειγμα: Γιατί δεν προβλήθηκε η συγκεκριμένη είδηση;
2. **Επιθυμία** του πομπού να **προβληματίσει/ αφυπνίσει τον δέκτη**
Παράδειγμα: Είναι ελεύθερος, και σε ποιον βαθμό, ο σύγχρονος άνθρωπος;
3. **Αμφιβολία/ Αμφισβήτηση**
Παράδειγμα: Περηφανευόταν πως ήταν ο καλύτερος (;) κυνηγός.
4. **Έντονη αποδοκιμασία/ αγανάκτηση**
Παράδειγμα: Πού είναι, λοιπόν, η δωρεάν Παιδεία που λένε;
5. **Ειρωνεία**
Παράδειγμα: Μα πόση ευρύτητα σκέψης διαθέτει τέλος πάντων;
6. **Ρητορική ερώτηση**
Παράδειγμα: Δεν πρέπει οι νέοι να συμμετέχουν ενεργητικά στις κοινωνικές διαδικασίες;

Παρένθεση

1. Περικλείει μια λέξη ή φράση, η οποία **επεξηγεί ή συμπληρώνει τα λεγόμενα** και μπορεί να παραλειφθεί.
Παράδειγμα: Οι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ- ΤΕΙ)...
2. Δηλώνει **παραπομπή** σε κάποιο συγγραφέα ή απόσπασμα έργου.
Παράδειγμα: Κανένας θεσμός δε βλάστησε στους ανθρώπους τόσο κακός σαν το χρήμα, (Σοφοκλέους Αντιγόνη, Γ' Στάσιμο)
3. Για να παρεμβάλουμε κάποιο προσωπικό σχόλιο
Παράδειγμα: Στην ιστορία του ανθρώπου, τα ανθρώπινα δικαιώματα (πότε με τη μία και πότε με την άλλη πρόφαση) έχουν επανειλημμένα (και κατάφωρα) παραβιαστεί.

Διπλή/ μονή παύλα

1. Διακόπτεται για λίγο την κανονική ροή του λόγου, ώστε ο πομπός να προσθέσει απαραίτητες, κατά τη γνώμη του, **πληροφορίες που συμπληρώνουν ή επεξηγούν τα λεγόμενά του**.
Στη συνέχεια, ο πομπός επανέρχεται στην κανονική ροή του λόγου του.
Παράδειγμα: Η πνευματική καλλιέργεια χωρίς παράλληλη ψυχική- χωρίς ηθικούς φραγμούς και αναστολές- θα εγκυμονούσε τεράστιους κινδύνους.
2. **Όταν αλλάζει πρόσωπο σε διάλογο**

Θαυμαστικό

1. **Θαυμασμό**
Παράδειγμα: Σκόραρε τρεις φορές σε ένα δεκάλεπτο!
2. **Έκπληξη ή κατάπληξη**
Παράδειγμα: Έβαλε τιμωρία την κόρη του, επειδή φορούσε μίνι φούστες!
3. **Έντονη αποδοκιμασία**
Παράδειγμα: Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης είναι πραγματικά απαράδεκτη!
4. **Ειρωνεία**
Παράδειγμα: Φαίνεται πως κανένας Γερμανός πολίτης δεν γνώριζε την ύπαρξη στρατοπέδων συγκέντρωσης!
5. **Απαίτηση ή προσταγή**
Παράδειγμα: Σιγά, σου είπα!
6. **Αμφισβήτηση**
Παράδειγμα: Είπε πως ξέρει να οδηγεί αεροπλάνο(!)
Η ελληνική οικονομία δείχνει σημάδια ανάκαμψης (!).

Αποσιωπητικά

1. **Για να αποσιωπούμε** κάτι που δεν επιθυμούμε να αναφέρουμε
2. **Συγκίνηση, ειρωνεία, αμφισβήτηση, δισταγμό, απειλή**
Παραδείγματα: Δεν ξέρω πώς να σε ευχαριστήσω... (συγκίνηση)
Δεν ξέρω πώς θα αντιδράσω στο επόμενο λάθος που θα κάνεις... (απειλή)
Εύχομαι τα λόγια σου να τα πιστεύεις... (αμφισβήτηση)
3. **Προβληματισμός**
Παράδειγμα: Ολοένα και περισσότερο απομακρυνόμαστε από το βιβλίο...
4. **Για να παραλείψουμε ομοειδείς όρους** με αυτούς που αναφέρουμε
Παράδειγμα: Επικοινωνεί καθημερινά με τα αδέλφια, τα ξαδέλφια...

Άνω τελεία

1. Στο **τέλος μιας ημιπεριόδου**, για να δηλώσει ότι το νόημα δεν έχει ολοκληρωθεί απόλυτα αλλά θα συμπληρωθεί στην επόμενο ημιπερίοδο.

Παράδειγμα: Δεν είναι αδυναμία να μην πετύχεις αυτό που σκόπευες. αδυναμία είναι να μην το ξαναπροσπαθήσεις.

2. Στο **τέλος μιας φράσης** στην οποία αντιτίθεται η επόμενη φράση.

Παράδειγμα: Μία αποτυχία δε σηματοδοτεί το τέλος της προσπάθειας. αντίθετα, είναι η ευκαιρία για ένα νέο ξεκίνημα.

Άνω και κάτω τελεία

1. **Πριν από τον ευθύ λόγο** που τίθεται σε εισαγωγικά

2. **Πριν από την παράθεση όρων.**

Παράδειγμα: Οι τομείς της δραστηριότητάς μου αφορούν:.....

3. Όταν πρόκειται να **επεξηγήσουμε** αυτό που προηγείται.

Παράδειγμα: Η προπαγάνδα έχει ένα κοινό χαρακτηριστικό με την εξουσία: περιορίζει την ελευθερία αυτών στους οποίους απευθύνεται.

4. Όταν η φράση που ακολουθεί συνδέεται με την προηγούμενη με **σχέση αιτίας- αποτελέσματος**.

Παράδειγμα: Η ξενομανία συνιστά σοβαρό κίνδυνο για τη χώρα μας: απειλείται η πολιτιστική μας φυσιογνωμία και ταυτότητα.

8.Ενεργητική και παθητική σύνταξη

- ✚ Ο πομπός επιλέγει την ενεργητική σύνταξη , όταν επιθυμεί να τονίσει το υποκείμενο της ενέργειας που δηλώνει το ρήμα, δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που ενεργεί.

*Υφος: απλό, άμεσο, ζωηρό με σαφή νοήματα

- ✚ Αντίθετα, επιλέγει την παθητική σύνταξη, όταν επιθυμεί να τονίσει το γεγονός, την πράξη, το αποτέλεσμα της ενέργειας.

*Υφος: σοβαρό, επίσημο, αντικειμενικό, πολύπλοκο

Μετατροπή από ενεργητική —————> σε παθητική σύνταξη

Το Υποκείμενο —————> ποιητικό αίτιο (πρόθεση από + αιτιατική)

Το Αντικείμενο —————> υποκείμενο

Το ενεργητικό ρήμα —————> παθητικό

Παράδειγμα

Η οικογένεια καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου.

Η διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την οικογένεια.

Μετατροπή από παθητική —————> σε ενεργητική σύνταξη

Το Υποκείμενο —————> Αντικείμενο

Το ποιητικό αίτιο —————> Υποκείμενο

Το παθητικό ρήμα —————> ενεργητικό

Παράδειγμα

Η πνευματική αυτονομία του σύγχρονου ανθρώπου υπονομεύεται από την κατευθυνόμενη πληροφόρηση.

Η κατευθυνόμενη πληροφόρηση υπονομεύει την πνευματική αυτονομία του σύγχρονου ανθρώπου.

Παρατηρήσεις:

1^{ον} Αν ζητηθεί μετατροπή σύνταξης σε παθητική σύνταξη με αποθετικό ρήμα —————> περιφράσεις/ συνώνυμα .
π.χ. Ο πρόεδρος δέχθηκε την πρόταση.

Η πρόταση από τον πρόεδρο.

π.χ. Εκμεταλλεύομαι / Αξιοποιούμαι/ Γίνομαι αντικείμενο εκμετάλλευσης

π.χ. Οφείλω/ πρέπει

2^{ον} Όταν το ποιητικό αίτιο έχει τη μορφή γενικής προσδιοριστικής κατά τη μετατροπή σε Ε.Σ. γίνεται το υποκείμενο της νέας πρότασης.

π.χ. Το έργο του συλλόγου δημοσιεύτηκε.

Ο σύλλογος δημοσίευσε το έργο.

3^{ον} Το ρήμα «οφείλω» κατά τη μετατροπή του στην παθητική φωνή αντικαθίστανται από το ρήμα «πρέπει».

π.χ. Οι δάσκαλοι οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη των μαθητών.

Η γνώμη των μαθητών πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους δασκάλους.

9. Σύνδεση προτάσεων

☉ Παρατακτική

- ✓ Όταν οι προτάσεις είναι ίδιες, ισοδύναμες, συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά.
- ✓ Προσδίδει αμεσότητα, οικειότητα, σαφήνεια.

☉ Υποτακτική

- ✓ Όταν οι προτάσεις είναι ανόμοιες, συνδέονται μεταξύ τους υποτακτικά.
- ✓ Απόδοση πιο σύνθετων νοημάτων.
- ✓ Ύφος επίσημο
- ✓ Αξιοποιείται σε ποικιλία κειμενικών τύπων (δοκίμια, άρθρα, επίσημες επιστολές κ.α.)

☉ Διαδοχική υπόταξη

- ✓ Όταν οι δευτερεύουσες προτάσεις διαφορετικού είδους εξαρτώνται η μία από την άλλη
- ✓ Σοβαρότητα, επισημότητα

☉ Ασύνδετο σχήμα

- ✓ Για να δώσει έμφαση, ζωντάνια
- ✓ Για να δηλώσει συναισθηματική φόρτιση
- ✓ Για να προσδώσει ειρωνεία στον λόγο του.
- ✓ Για να τονίσει την επικινδυνότητα/ ευεργετική δράση ενός φαινομένου.

10. Μικροπερίοδος- Μακροπερίοδος λόγος

- **Μικροπερίοδος:** προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια, οικειότητα, απλότητα- προφορικότητα στο ύφος
Λόγος γοργός, κοφτός
Δηλώνει αυθορμητισμό
Αποδίδει το μήνυμα με σαφήνεια, παραστατικότητα και ζωντάνια

- **Μακροπερίοδος:** προσδίδει αντικειμενικότητα, σοβαρότητα, επισημότητα
Λόγος σύνθετος

10. Ευθύς – Πλάγιος Λόγος

Ευθύς λόγος

- ◆ Είναι άμεσος και γι αυτό δημιουργεί σχέση οικειότητας με τον αποδέκτη, τον βοηθά να προσεγγίσει βιωματικά τις ιδέες.
- ◆ Προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο και ελκύει το ενδιαφέρον και την προσοχή του αναγνώστη.
- ◆ Δεν υφίσταται πιθανότητα παρερμηνείας ή διαστρέβλωσης των απόψεών του από την λεκτική παρέμβαση άλλου προσώπου.

Πλάγιος λόγος

- ◆ Είναι έμμεσος, τυπικός, σοβαρός και επίσημος.
- ◆ Προσδίδει αφηγηματικό χαρακτήρα.
- ◆ Ενυπάρχει κίνδυνος διαστρέβλωσης.

11. Σχήματα Λόγου

= είναι εκφραστικοί τρόποι που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης της γλώσσας

= είναι εκφραστικές επιλογές του συγγραφέα που *εξυπηρετούν συγκεκριμένες αισθητικές και νοηματικές στοχεύσεις*.

Ερωτήσεις:

- ✿ Να εντοπίσετε το σχήμα λόγου που αξιοποιείται στο χωρίο/ απόσπασμα και να εξηγήσετε τη λειτουργία του.
- ✿ Ποιο είναι το νόημα της μεταφοράς/ παρομοίωσης/ του οξύμωρου/ της προσωποποίησης στο χωρίο;
- ✿ Να εντοπίσετε τα σχήματα λόγου που αξιοποιούνται στο παρακάτω απόσπασμα.

Ως προς τη γραμματική συμφωνία των λέξεων:

1. Πρόληψη
2. Έλξη
3. Ανακόλουθο
4. Υπαλλαγή

Ως προς τη θέση των λέξεων στην πρόταση

1. Πολυσύνδετο
2. Αναστροφή
3. Χιαστό
4. Πρωθύστερο
5. Κύκλος
6. Ετυμολογικό σχήμα
7. Οξύμωρο
8. Παρήχηση
9. Ομοιοτέλειτο
10. Υπερβατό
11. Ασύνδετο

Ως προς τη σημασία

1. Αλληγορία
2. Ειρωνεία
3. Λιτότητα
4. Ευφημισμός
5. Μεταφορά
6. Μετωνυμία
7. Παρομοίωση
8. Συνεκδοχή
9. Σχήμα κατεξοχήν
10. Υπερβολή
11. Προσωποποίηση

Ως προς την πληρότητα του λόγου

1. Αναδίπλωση
2. Αναφώνηση
3. Βραχυλογία
4. Αποσιώπηση
5. Άρση- Θέση
6. Επανάληψη- Επαναφορά
7. Υποφορά- Ανθυποφορά
8. Παραλληλία
9. Πλεονασμός
10. Ρητορικά ερωτήματα

1. Μεταφορά

= Μία λέξη ή μια φράση χρησιμοποιείται με **σημασία διαφορετική από την αρχική** (κυριολεκτική).
Ωστόσο, ανάμεσα στις δύο σημασίες υπάρχει μια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα που επιτρέπει σε συνδυασμό με τα συμφραζόμενα την κατανόηση της νέας μεταφορικής σημασίας.

*προβάλλει ομοιότητα

*φωτίζει παραστατικά ένα στοιχείο

*διευρύνει τη σημασία μιας λέξης ή φράσης, προσδίδοντάς της «νέο» νόημα, που βοηθά στη δημιουργία μιας νέας πραγματικότητας, αυτής που προβάλλει το λογοτεχνικό κείμενο.

π.χ. Πρώτη φορά ανοίγεται η Ανδριανή στην κόρη της και μάλιστα μπροστά σε κόσμο.

2. Παρομοίωση

= Για να τονίσουμε την ιδιότητα ενός προσώπου, πράγματος ή κατάστασης, το **παραλληλίζουμε** με κάποιο άλλο που έχει την ίδια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό.

= σαν, λες και, όπως

*προβάλλει αναλογία

*φωτίζει ένα στοιχείο συνδέοντάς το με οικείες στον αναγνώστη καταστάσεις

π.χ. Ο ουρανός του δειλινού γυαλίζει σαν μαρμελάδα βερίκοκο.

3. Μετωνυμία- Συνεκδοχή

= Το περιέχον αντί του περιεχομένου

Το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου (και αντίστροφα)

Ο δημιουργός αντί το δημιούργημα

Το μέρος αντί του συνόλου (και αντίστροφα)

Το ένα αντί για πολλά (και αντίστροφα)

Το είδος αντί το γένος (και αντίστροφα)

*Αποδίδουν με πυκνότητα τα νοήματα

*Καθιστούν το ύφος ποιητικό

π.χ. Κάτσε να σε κέρασω ένα ποτήρι (αντί κρασί).

Το σχολείο έκανε κατάληψη (αντί οι μαθητές).

Ο νόμος τον καταδίκασε σε κάθειρξη 20 ετών (αντί οι δικαστές).

Θα μελετήσω Όμηρο (αντί Ιλιάδα ή Οδύσσεια).

Ο Έλληνας είναι ανυπότακτος (αντί οι Έλληνες).

Τι έχει να σου προσφέρει αυτή η κοπέλα; (αντί το συγκεκριμένο όνομά της).

4. Οξύμωρο

= Δυο λέξεις ή φράσεις που αλληλοαναιρούνται ως προς το νόημά τους και παρατίθενται μαζί, δίνοντας **την αίσθηση μιας αντίφασης**.

*Αναδεικνύει αντιφατικές πτυχές- νοήματα του ίδιου πράγματος.

*Η αντίφαση αίρεται, αν διακρίνουμε τη συγκεκριμένη σημασία των λέξεων.

π.χ. Ελεύθεροι πολιορκημένοι

Κλείσε τα μάτια σου, αν θες να τον δεις

5. Ειρωνεία

= Δηλώνεται μια **ασυμφωνία ανάμεσα στις λέξεις και τη σημασία τους** ή ανάμεσα στις πράξεις και τα αποτελέσματά τους. Η επιτυχία της ειρωνείας προϋποθέτει ότι το αντικείμενό της αγνοεί ή προσποιείται ότι αγνοεί αυτή την πραγματικότητα.

*προκαλεί ευθυμία, όταν είναι καλοπροαίρετη

*διακωμωδεί, σατιρίζει, επικρίνει τρόπους ζωής, στάσεις και συμπεριφορές.

*Χαρακτηριστική είναι η **τραγική ειρωνεία**, κατά την οποία ο αναγνώστης διαβλέπει τον επικείμενο όλεθρο ή θρίαμβο του ήρωα, ενώ ο τελευταίος έχει άγνοια. Η τραγική ειρωνεία διεγείρει την αγωνία του αναγνώστη για την εξέλιξη και προκαλεί συμπάθεια για τον ήρωα.

π.χ.και εκείνος σκέφτηκε ότι τέτοιο θα 'θελε να 'ταν και το τελευταίο γκολ της ζωής του, αν και όταν έφτανε εκείνη η ώρα που θα παρατούσε τα γήπεδα.

6. Προσωποποίηση

= Ζώα, φυτά ή άψυχα αντικείμενα ή έννοιες παρουσιάζονται με ανθρώπινες ιδιότητες ή συμπεριφορές, Συνήθως χρησιμοποιούνται στα δημοτικά τραγούδια.

*Υλοποιεί το φανταστικό (μη ρεαλιστικό) στοιχείο της αφήγησης.

*Προβάλλει την αξία/ κύρος/ ρόλο ενός αντικειμένου ή έναν συμβολισμό.

π.χ. ραγίσαν κι οι πέτρες απ' το μοιρολόι της μάνας

7. Αλληγορία

= Υποκρύπτεται ένα διαφορετικό νόημα από εκείνο που φανερώνει η ιστορία

*Προσδίδει στα νοήματα υποβλητικότητα και τα καθιστά περισσότερο αισθητά, δηλαδή τα ζωντανεύει.
π.χ. η αλληγορία του σπηλαίου (Πλάτωνα)

8. Ευφημισμός

= Λέξεις λη φράσεις με αρνητικό περιεχόμενο αντικαθίστανται από άλλες με θετικό ή ουδέτερο περιεχόμενο.

*περιορίζει ή αποκρύπτει τις αρνητικές επιπτώσεις

π.χ. Εύξεινος Πόντος αντί αφιλόξενος

Κέντρα φιλοξενίας μεταναστών αντί στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών

9. Σχήμα Λιτότητας

= Στη θέση μιας λέξης χρησιμοποιείται η αντίθεση με άρνηση

*περιορίζει τις θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις που θα προκαλούσε η αρχική λέξη.

π.χ. ήκουσε θόρυβο όχι μικρόν

10. Υπερβολή

= Σε ένα πρόσωπο ή αντικείμενο αποδίδονται ιδιότητες εξωπραγματικές, που ξεπερνούν τα φυσικά όρια

*διογκώνει ένα χαρακτηριστικό, για να εξυψωθεί.

Με χίλιες γλώσσες κραίνει

11. Ανακόλουθο

= Παραβίαση της συντακτικής συνέπειας εξαιτίας της ταχύτητας του λόγου ή της ψυχικής ταραχής ή σκοπιμότητας του συγγραφέα.

π.χ. Ο Διάκος σαν τα'αγροίκησε, πολύ του κακοφάνη.

12. Υπαλλαγή

= Ένα επίθετο αποδίδεται σε ένα ουσιαστικό, ενώ αναφέρεται σε άλλον όρο της πρότασης.

*δημιουργεί εντύπωση μεταφοράς

*προσδίδει ποιητικότητα στον λόγο

*εξυπηρετεί τις επιλογές του ποιητή ως προς το μέτρο, τον ρυθμό, την ομοιοκαταληξία

π.χ. λευκό βουνάκι πρόβατα (αντί βουνάκι λευκά πρόβατα)

13. Ομοιοτέλειο

= Διαδοχικές φράσεις ή προτάσεις που στο τέλος τους υπάρχουν ομοιοκατάληκτες λέξεις.

*προσδίδει μουσικότητα στο ύφος

*εξυπηρετεί τις επιδιώξεις του ποιητή ως προς το μέτρο, τον ρυθμό, την ομοιοκαταληξία.

π.χ. Της αγάπης το **βοτάνι** κάθε τόπος **δεν το κάνει**.

14. Παρήγηση

= Ο ίδιος φθόγγος (συνήθως σύμφωνο) επαναλαμβάνεται σε συνεχόμενες λέξεις.

*προσδίδει μουσικότητα στο ύφος

*προκαλεί ακουστικές εντυπώσεις

π.χ. λαλεί πουλί παίρνει σπυρί κι μάνα το ζηλεύει.

15. Επανάληψη

= Λέξεις ή φράσεις που επανέρχονται συνέχεια στο κείμενο, για να εκφράσουν ένα νόημα.

*Εξαίρει ένα σημείο/νόημα, τονίζει τη σπουδαιότητά του, επιβεβαιώνει την αλήθεια ενός απροσδόκητου, απίστευτου στοιχείου.

*Δηλώνει συναισθηματική φόρτιση.

16. Υπερβατό

= Μια λέξη ή φράση παρεμβάλλεται ανάμεσα σε δύο λέξεις που έχουν στενή συντακτική και νοηματική σχέση. Πρόκειται για ανατροπή της φυσικής σειράς των λέξεων.

*Καθιστά πολύπλοκο το ύφος

*Προσδίδει ποιητικότητα/ ρυθμό

*Εξυπηρετεί το μέτρο σε ένα ποίημα

π.χ. άκρα του τάφου σιωπή, αντί άκρα σιωπή του τάφου

17. Ασύνδετο σχήμα

= Όμοιες προτάσεις ή όροι παρατίθενται στη σειρά με κόμμα, χωρίς σύνδεσμο.

*Επιτρέπει να αποδοθεί με πυκνό λόγο μια σειρά από νοήματα σε μια πρόταση/περίοδο

*Δημιουργεί γρήγορο/ αγχώδη ρυθμό.

12. Περιγραφή- Αφήγηση

Περιγραφή

Στόχος:

- ο να αναπαραστήσει / εκθέσει τα γνωρίσματα κάποιου
- ο Στατική παρουσίαση γνωρισμάτων
- ο Με την αναλυτική παρουσίαση ο λόγος αποκτά παραστατικότητα, γλαφυρότητα.
- ο Αποβλέπει στην ακριβή σκιαγράφιση + στον συναισθηματικό χρωματισμό.

Τεχνική συναισθηματικής επίδρασης.

Επίκληση στο συναίσθημα ως τρόπος πειθούς.

Αφήγηση

Στόχος: να επηρεάσει συναισθηματικά τον δέκτη.

13.Λεξιλόγιο

A. Συνώνυμα- Αντώνυμα

B. Ομόρριζα- Παράγωγα

Γ. Σχηματισμός λεκτικών συνόλων

Δ. Ετυμολογική ανάλυση

Ε. Εντοπισμός λέξεων με μεταφορική λειτουργία και απόδοσή τους κυριολεκτικά.

Στ. Ειδικό λεξιλόγιο (ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ!!!)

Η χρήση του ειδικού λεξιλογίου σχετίζεται με το περιεχόμενο του κειμένου, τον σκοπό που επιδιώκει. Έτσι, ο στόχος είναι άλλοτε η εξυπηρέτηση επαγγελματικών σκοπών και άλλοτε η διεύρυνση της σκέψης και η συναισθηματική προσέγγιση του δέκτη. Το ειδικό λεξιλόγιο προσδίδει επιστημονική ακρίβεια στο περιεχόμενο του κειμένου και επισημότητα στο ύφος.

Ασκήσεις

- 1) Ποια λειτουργία της γλώσσας αξιοποιείται στα παρακάτω αποσπάσματα; Ποια συγκεκριμένη πρόθεση του συντάκτη προωθείται με αυτή την επιλογή;

Α. Αποκαλυπτικά, δυσάρεστα για τον εξεταστικό μηχανισμό του λυκείου είναι τα αποτελέσματα έρευνας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που φέρνει στην δημοσιότητα η «Κ.Ε.», με θέμα την αξιολόγηση της Έκθεσης στις Γενικές Εξετάσεις. Η πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη, που έγινε για πρώτη φορά, επί των κειμένων της Έκθεσης στις Γενικές Εξετάσεις, ανέδειξε ότι οι υποψήφιοι προβάλλουν, συνειδητά ή ασυνειδητά, ιδέες και αξίες, όχι επειδή πιστεύουν σε αυτές, αλλά επειδή γίνονται αποδεκτές και επιβραβεύονται από το σύνολο των βαθμολογητών. (Απόσπασμα άρθρου)

Β. Σας λέγω σήμερα, φίλοι μου, ότι παρά τις δυσκολίες και τις απογοητεύσεις της στιγμής, έχω ακόμη ένα όνειρο. Είναι ένα όνειρο γερά ριζωμένο στο αμερικανικό όνειρο. Έχω ένα όνειρο ότι μια ημέρα αυτό το έθνος θα ξεσηκωθεί και θα ζήσει το αληθινό νόημα της πεποίθησής του: «Θεωρούμε αυτές τις αλήθειες αυταπόδεικτες: ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν δημιουργηθεί ίσοι.» Έχω ένα όνειρο ότι μια ημέρα στους κόκκινους λόφους της Γεωργίας οι γιοι των πρώην σκλάβων και οι γιοι των πρώην ιδιοκτητών θα μπορέσουν να καθίσουν μαζί στο τραπέζι της αδελφότητας. Έχω ένα όνειρο ότι μια ημέρα ακόμη και η Πολιτεία του Μισισιπή, μια έρημη Πολιτεία, πνιγμένη από τη λάβρα της αδικίας και της καταπίεσης, θα μεταμορφωθεί σε μια όαση ελευθερίας και δικαιοσύνης. (απόσπασμα ομιλίας του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ)

Γ. Όμως ο πραγματικός κόσμος κάθε άλλο παρά ιδανικός είναι, και οι άνθρωποι δεν επιδιώκουν να φτάσουν στην αλήθεια, αλλά να επικρατήσουν στις διάφορες αντιπαραθέσεις' ούτε επιζητούν το καλύτερο για τους πολλούς, αλλά το καλύτερο για τον εαυτό τους. Για τη μεγάλη πλειοψηφία του κόσμου, η ιδιοτέλεια είναι ισχυρότερο κίνητρο από τον αλtruισμό, και ως εκ τούτου ο καθένας κάνει ό, τι μπορεί για να υπερισχύσει στον ανταγωνισμό της καθημερινής ζωής

3. Τι δηλώνει η επιλογή του ρηματικού προσώπου στις παρακάτω προτάσεις; Μα επιλέξετε τις σωστές απαντήσεις (μία ή περισσότερες) σημειώνοντας χ στα αντίστοιχα πλαίσια. Στη συνέχεια να μετατρέψετε το απόσπασμα αλλάζοντας το ρηματικό πρόσωπο, ώστε να δηλώνεται ό, τι υποδεικνύεται παρακάτω.

1. Εγώ ενδιαφέρομαι για τους πολύτροπους δρόμους όλων των ανθρώπων.

- α. προσωπική άποψη
- β. ευγένεια
- γ. συμβουλή- προτροπή
- δ. ένταξη σε σύνολο

Καθολικότητα: Ενδιαφερόμαστε....

2. Πρέπει να μάθουμε να ακούμε την εσωτερική μας φωνή.

- α. προσωπικό ύφος
- β. απρόσωπο ύφος
- γ. καθολικότητα/συνυπευθυνότητα
- δ. αντικειμενικότητα

Συμβουλή- προτροπή: Πρέπει να μάθεις/ μάθετε

3. Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν.

- α. οικειότητα/ άμεση επικοινωνία
- β. προτρεπτικό ύφος
- γ. προσωπικό ύφος
- δ. αμεσότητα/ζωντάνια

Οικειότητα/ συνυπευθυνότητα: Να μην επιτρέψουμε...

4. Βρισκόμαστε σε ένα σταυροδρόμι. Δεν ήμασταν ποτέ απομονωμένοι. Μείναμε πάντα ανοιχτοί σε όλα τα ρεύματα. Ανατολή και Δύση.

- α. απρόσωπο ύφος
- β. αντικειμενικότητα
- γ. προσωπικό ύφος
- δ. καθολικότητα- οικειότητα

Προσωπικό ύφος:

5. Όταν αγαπάς κάποιον , οφείλεις να είσαι απέναντί του ειλικρινής.

- α. αντικειμενικότητα
 - β. απρόσωπο ύφος
 - γ. οικειότητα/ συμβουλή
 - δ. καθολικότητα
- Απρόσωπο ύφος: _____

6. Θα πρέπει, πριν από κάθε προσπάθεια ευθείας σύνδεσης των selfie με τη ναρκισσιστική διαταραχή, να λαμβάνεται υπ' όψιν και η γενικότερη τάση των νάρκισσων.

- α. προσωπικό ύφος
 - β. ουδέτερο- απρόσωπο
 - γ. συνυπευθυνότητα
 - δ. προσωπικό ύφος
- Οικειότητα/προτροπή: _____

4. Πως θα χαρακτηρίζατε το ύφος στο ακόλουθο απόσπασμα; α] απλό β] περίτεχνο γ] επίσημο

Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές

Κοινότητα, βέβαια, ο τόπος πως η εργασία μπορεί να είναι χαρά, όταν ασχολείσαι με αυτό που αγαπάς και ξέρεις, μ' αυτό που ταιριάζει στην κλίση σου και στο «μεράκι» σου, μ' αυτό όπου έχεις «μυηθεί» και που άρχισες να το κατακτάς. Αλλά τι χαρά μπορεί να νιώσει ένας φιλόλογος, ένας μαθηματικός, ένας γεωπόνος, που αναγκάζεται να κάνει το γκαρσόνι ή το νυχτοφύλακα για τον επιούσιο; Και τι θα προσφέρει στο περιβόητο «κοινωνικό σύνολο», κάνοντας εργασία που αγνοεί και που μισεί, και μην κάνοντας την εργασία που γνωρίζει και λαχταρά; Μετρήθηκε τάχα πόση είναι αυτού του είδους η σπατάλη εργατικού δυναμικού αλλά και το «διαφεύγον κέρδος» από τη μη αξιοποίηση γνώσεων και σπουδαστικού χρόνου.

4. Πως θα χαρακτηρίζατε το ύφος στο ακόλουθο απόσπασμα;

α] επιστημονικό β] γλαφυρό γ] ειρωνικό

Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές

Το ίδιο έγινε με όλα τα γεγονότα, τα πρόσωπα και τα πράγματα που άγγισε με το μαγικό ραβδί της η Μεγάλη Τέχνη. Ας ξαναθυμηθούμε κείνο το παλιό παραμύθι που μας έλεγε η γιαγιά, για την πολιτεία που μια κατάρρα τη μαρμάρωσε. Εκεί, λέει, όλα τα 'χε σκεπάσει η σιωπή της ακινησίας. Τ' αηδόνια ασάλευτα, βουβά πάνω στα ακίνητα κλαδιά. Τα δάση πετρωμένα. Κανένα αγέρι. Μήτε ένα θρόισμα. Οι βρύσες στερεμένες, και μπροστά στις στεγνές γούρνες μαρμαρωμένες και οι κοπέλες, με τις στάμνες στο χέρι, αδειανές. Έτσι, παντού. Οι άνθρωποι και τα ζωντανά, πετρωμένα αγάλματα. Τα μάτια τους αδειανά από βλέμμα και το στόμα τους από φωνή. Τα κύματα στη θάλασσα **μαρμάρωσαν** κι αυτά. Και κάποια μέρα, να και περνά η Πεντάμορφη, η μικρή μάγισσα. Περνά μέσα στη νεκρή πολιτεία, χαμογελά με καλοσύνη, και τ' αγγίζει όλα με το τριανταφυλλί ραβδάκι της. Τις πέτρες, τις πόρτες, τους ανθρώπους, τα δέντρα και τα νερά. Και τότε γίνεται το θάμα. Ένας άνεμος ζωής φυσά πάνω στη μαρμαρωμένη χώρα.

5. Να αναγνωρίσετε τρία γνωρίσματα του επιστημονικού ύφους στο ακόλουθο απόσπασμα.

Η ψυχική τυραννία του μελλοθάνατου είναι ίσως το πιο σοβαρό επιχείρημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής. Πραγματικά ο καταδικασμένος σε θάνατο έχει το μοναδικό «προνόμιο» να γνωρίζει τη βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του, πράγμα που τον τοποθετεί έξω από τα όρια της ανθρώπινης υπάρξεως. Η υπαρξιακή-οριακή κατάσταση του μελλοθάνατου δεν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα, αφού δεν έχει καμιά σχέση με την απαγορευόμενη σ' αυτό προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ούτε όμως και αποτελεί μοναδική περίπτωση αυτή του θανατοποινίτη. Σε παρόμοια κατάσταση, βρίσκονται άνθρωποι που ξεκινούν για μια «αποστολή θανάτου», καθώς και ανίατοι άρρωστοι που γνωρίζουν το βέβαιο επικείμενο θάνατο τους. Η απίθανη παρέκκλιση από την πρόβλεψη δεν λείπει σαν αφηρημένη δυνατότητα σε καμιά από τις παρόμοιες περιπτώσεις πορείας προς το θάνατο.

6. Στα παρακάτω αποσπάσματα νε μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

- I. Οι παραπάνω συνθήκες επηρέασαν και διαμόρφωσαν διαφορετικά τους νέους άγραφους κανόνες της αγοράς
- II. Στόχος της καλής τυπογραφίας δεν είναι να προκαλέσει τον θαυμασμό, αλλά με τον τύπο των στοιχείων της και με άλλα χαρακτηριστικά της να διευκολύνει την ανάγνωση.
- III. Οι διακηρύξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ως σήμερα σημαδεύουν μια ιστορική τομή
- IV. Διαμορφώνουμε τις συνθήκες που θα εξασφαλίσουν την οικονομική ανάπτυξη.

7. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στα παρακάτω αποσπάσματα και να μετατρέψετε καθεμία σύνταξη στην αντίθετή της.

- I. Τα σύγχρονα όπλα μας δίνουν τη βεβαιότητα ότι ο προσεχής παγκόσμιος πόλεμος θα αφανίσει την ανθρώπινη φυλή.
- II. Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να επιβληθούν μονάχα από τους ισχυρότερους πάνω στους ασθενέστερους.
- III. Κάποιοι δημοσιογράφοι δεν επιδιώκουν πραγματικά να ενημερώσουν την κοινή γνώμη, αλλά να τη χειραγωγήσουν.
- IV. Οι προλήψεις και τα πάθη τρέφονται από μίσση και συμφέροντα.
- V. Ο καθένας επιδιώκει να επιβάλλει τη γνώμη του με τη δύναμη της φωνής και όχι με την ισχύ των επιχειρημάτων του και τη στερεότητα των απόψεών του.

8. Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού:

- α. Είναι δυνατόν όμως η έλλειψη οικολογικής ευαισθησίας, που συχνά παρατηρείται στις μέρες μας, να συμβάλλει στη διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος;
- β. Υπάρχουν αθλητές που πιστεύουν ότι η χρήση αναβολικών είναι μονόδρομος (;) για υψηλές επιδόσεις.

9. Να αιτιολογήσετε τη χρήση των αποσιωπητικών:

- α. Στις μεγαλουπόλεις ο σύγχρονος άνθρωπος εξασφάλισε πληθώρα ανέσεων αλλά... ξέχασε το φυσικό περιβάλλον.
- β. Θεωρεί λοιπόν ο μαζοποιημένος άνθρωπος ότι οι απόψεις του είναι δικές του και πως δεν επηρεάζεται από κανένα...

10. Να αντιστοιχίσεις τα αποσπάσματα της Στήλης Α με το κατάλληλο σχήμα λόγου της Στήλης Β. Κάποια στοιχεία της Στήλης Β αντιστοιχούν σε περισσότερα από ένα στοιχεία της στήλης Α.

Στήλη Α

- 1. Όταν έφευγαν τα καράβια σφύριζαν σα μεγεθυμένες καραμούζες.
- 2. Είμαστε ρεαλιστές, επιδιώκουμε το αδύνατο.
- 3. Διαβάζουμε Σολωμό.
- 4. Δεν είναι λίγες οι επικρίσεις που δέχονται οι επιστήμονες τα τελευταία χρόνια
- 5. Κατηγορούμε τους επιστήμονες ότι δεν έχουν καρδιά και συνείδηση.
- 6. Κλαίνει τα δέντρα κλαίνει και τα πουλιά.
- 7. Από της Αδριανούπολης τα μέρη.
- 8. Καταλαβαίνω από μέταλλα, βρίσκω φιλόνια, ανοίγω γαλαρίες, κατεβαίνω στα πηγάδια, δε φοβούμαι.
- 9. Δεν είχε στεριώσει καλά και έμοιαζε με τον κισσό, που, όταν χάνει το καλάμι του, πέφτει και σέρνεται πια στο χώμα.
- 10. Ο νόμος τον αντιμετώπισε με επιείκεια, λόγω του πρότερου έντιμου βίου του.
- 11. Η φυλακή τα έχασε, όλοι νομίσαμε πως μας παίρνουν για εκτέλεση.
- 12. Κύματα κόσμου το ένα πίσω απ το άλλο, χωρίς στεφάνι άσπρου αφρού στην κορυφή τους.
- 13. Ονειρεύτηκε να απλώσει τα νύχια του στο καινούριο χώμα και να βγάλει ρίζες.
- 14. Τ' αντρεμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιού σας.
- 15. Βαρώντας γύρω ολόγυρα, ολόγυρα και πέρα.
- 16. Σκοτεινό φως.
- 17. Ο άνδρας ανδρώνεται με το κάπνισμα.

Στήλη Β

Α. Υπαλλαγή

Β. Υπερβατό

Γ. Μεταφορά

Δ. Παρομοίωση

Ε. Ετυμολογικό σχήμα

Στ. Ασύνδετο

Ζ. Προσωποποίηση

Η. Λιτότητα

Θ. Οξύμωρο

Ι. Υπερβολή

ΙΑ. Μετωνυμία

ΙΒ. Παρήχηση